

6.2.2014 LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

07. 02. 2014

no. / /

Viite: Lausuntopyyntö OKM064:00/2012

Asia: Lausunto lukiokoulutuksen yleisiä valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa valmistelevalle työryhmälle

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Porin kaupungilta lausuntoa lukiokoulutuksen yleisiä valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa valmistelevalle työryhmälle. Lausunnossa esitetään ensin palaute koskien nuorille suunnattua lukiokoulutusta ja sen jälkeen palaute koskien aikuisten lukio-koulutusta ja myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opiskelua koskevia osuuksia. Lausuntoa varten on pyydetty Porin lukioiden rehtoreilta kommentteja työryhmän esityksestä.

Nuorille tarkoitettu lukiokoulutus

Perusopetuksen uusi tuntijako ja opetussuunnitelma otetaan käyttöön syksyllä 2016. Lukiokoulutuksen on luonnollista uusia lähes samassa aikataulussa tuntijakoaan ja opetussuunnitelmaansa. Tuntijaon uudistamisen lähtökohdaksi tulee ottaa yleissivistyksen pohtiminen tulevaisuuden globaalin maailmankuvan, jatko-opiskelun ja työelämätaitojen näkökulmasta. Mitä yleissivistys on nyt ja 2020-luvulla tai mitä sen toivotaan olevan? Lukio tulee kuitenkin jatkossakin säilyttää yleissivistävänä oppilaitoksena.

Lukiokoulutuksen uudistamistarve lähtee opintojen pirstaleisuudesta, opetuksen sisältämästä vähäisestä vuorovaikutuksesta opettajan ja opiskelijan välillä sekä opiskelijoiden oppimaan oppimisen taitojen ja itseohjautuvuuden kehittämisen puutteista. Lukion nykyinen tuntijako ei ainejakonsa puolesta ole tämän päivän yleissivistävän lukion päällimmäinen ongelma. Tuntijako ei ole suurin pirstaleisuuden aiheuttaja. Suurempi ongelma on nykyisen opetussuunnitelman laajat oppiainesisällöt eli kursseihin on mahduttu turhankin runsaasti käsiteltävää oppisisältöä. Kurssien laajat oppiennätykset vaikeuttavat opiskelun rikastuttamista monipuolisin opetusmenetelmin ja asettavat haasteita opiskelutaitojen ja erilaisten oppijoiden ohjaamiselle.

Opinto-ohjauksen riittävyys ja sisältö eivät vastaa opiskelijoiden odotuksia suuressa osassa lukioita. Lukion suorittaminen ei voi olla sääntöjen ja tuntijaon osalta niin monimutkainen, että se sitoo ohjausjärjestelmän pääsääntöisesti lukioaikaisten opintojen ohjaukseen. Opinto-ohjauksessa painopistettä tulisi siirtää jatko-opinto- ja työelämävalmiuksiin. Tuntijaon pakollis-

ten aineiden vähentäminen ja valinnaisuuden laaja lisääminen (vaihtoehdot A ja B) asettavat suuria haasteita lukion opinto-ohjaukselle ja siirtävät ohjauksen vastuuta myös perusasteelle, mikä ei liene tarkoituksenmukaista.

Luokaton kurssimuotoinen lukio ja nykymuotoinen ylioppilastutkinto ovat tunnollisille suorituskeskeisille nuorille haastava jaksamisen näkökulmasta. Ylioppilastutkinnon ainereaaali ja nykyinen kaksi erillistä koetyyppiä sisältävä äidinkielen koe lisäävät kurssien ja harjoitustehtävien suoritusmääriä. Jos valinnaisuus lisääntyy oleellisesti nykyisestä, on vaarana että tulevaisuudesta epävarma nuori ei rohkene tehdä riittävästi valintoja vaan pyrkii suorittamaan mahdollisimman paljon kursseja. Näin lukiosta suoriutuminen saattaa aiheutua hyvinkin kuormittavaksi.

Suurella valinnaisuuden lisäyksellä asetetaan haasteita myös koulutuksen järjestäjien henkilöstösuunnittelulle sekä opettajainkoulutuksen suunnittelulle. Hyvin laaja valinnaisuus saattaa myös vääristää lukioiden keskinäistä kilpailua opiskelijoista. Suurella todennäköisyydellä laaja valinnaisuus edellyttää suuria oppilaitoskokoja, jotta valinnaisuus pääsee toteutumaan kattavasti ja aiheuttamatta liikaa kustannuksia. Laaja, useiden aineiden valinnaisuus saattaa olla myös uhka ylimääräisten vieraiden kielten lukemiselle, mihin Suomella ei ole varaa.

Uudessa tuntijaossa esitetyt teemakokonaisuudet voivat lisätä valmiuksia omaksua jatko-opintojen edellyttämiä työskentely- ja opiskelutaitoja. Tee- ja opinto- ja oppiaineiden välistä yhteistyötä ja edistää lukion vähäiseksi koettua yhteisöllisyyttä. Matematiikan oppimistulosten lasku perusopetuksessa on heijastunut lukiokoulutukseen. Tuntijakoesityksissä esitetty matematiikan yhteinen opintokokonaisuus kaikille ennen laajuuden valintaa on hyvä uudistus.

Sähköinen ylioppilastutkinto tulee vääjäämättä vaikuttamaan opetusmenetelmien uudistamiseen sekä tiedon käsittelyn sekä kriittisen ja analyttisen ajattelun kehittämiseen lukiokoulutuksessa. Opetussuunnitelman sisältöjen tarkastelulla ja mahdollisella lievemällä ainekokonaisuuksien yhdistämisellä, kajoamalla vahvasti nykyiseen tuntijakoon, muuttuisi lukiokoulutus jo sisällöltään pois suorituskeskeisyydestä kohti oppimaan oppimista.

Erityistehtävistä luopuminen voi merkitä myös lukiokoulutuksen kiinnostavuuden laskua. Erityisesti runsaasti aikaa vievien harrastusten kuten urheilun ja musiikin harjoittaminen ilman erityistehtävälukioita voi jopa aiheuttaa näiden opiskelijoiden kohdalla lukio-opinnoista luopumista. Kullakin erityistehtävällä on oma kohderyhmänsä ja perusteensa. Eri aloilla lahjakkaille nuorille tulee jatkossakin antaa mahdollisuus lahjojensa jalostamiseen ja hyödyntämiseen. Koulumaailman tulee tehdä se mahdolliseksi. Urheilulukiot puoltavat paikkaansa jo niiden erityisen asemansa vuoksi siksi, että tuntijaon valinnaisuudella ei voida urheilun vaatimaa erityistä kurssitarjontaa tarjota vaan se vaatii puhtaasti omat erilliset kurssinsa ja erillisrahoituksen.

Luonnontieteelliseen erikoislinjaan panostaminen tulee hyötynä yhteiskunnalle nopeasti takaisin, sillä linjan opiskelijoille syntyy jo lukio-opintojen aikana hyvä mielikuva alan opinnoista ja alan työtehtävistä. Niinpä näiden erikoislinjojen opiskelijat sijoittuvat nopeasti jatko-opintoihin ja vaihtavat harvoin alaa eli sitoutuminen alalle on suurta. Vahva luonnon- ja ympäristötieteellinen osaaminen on Suomelle elintärkeää. Merkittävä osa uusista innovaatioista perustuu ympäristö- ja luonnontieteiden aloihin ja tulevaisuudessa näin tulee olemaan vielä enemmän. Luonnon- ja ympäristötieteen osaaminen on myös tulevaisuuden ympäristöongelmien ratkaisussa avainasemassa. Esimerkiksi ympäristötieteiden linjan opiskelijat saavat monipuolisen näkökulman ympäristöön: luonnon tutkiminen tieteellisin menetelmin, luonnossa liikkuminen, ympäristölainsäädäntöön perehtyminen ja oman ympäristön tarkkailu psykologian näkökulmasta sekä kansainvälisten kontaktien ja vierailujen kautta saatava laajempi näkökulma – tämä on mahdollista vain tämänkaltaisella erityislinjalla. Ilman erillistehtävää ja resurssia ei

nykyisen kaltainen toiminta ole mahdollista esitettyjen tuntijakojen puitteissa.

Johtopäätöksenä uudesta tuntijakoesityksestä voidaan sanoa seuraavaa:

1. Lukion tuntijakoa voidaan uudistaa, mutta lukion yleissivistävä luonne laajalla oppiainevalikoimalla tulee säilyttää.
2. Mitään tuntijakotyöryhmän vaihtoehtoa ei sellaisenaan tulisi hyväksyä. Perusteluna on laaja valinnaisuus sekä myötä talouteen ja henkilöstöjärjestelyihin liittyvät haasteet. Samoin opiskelijat joutuvat haastavaan tilanteeseen mm. aikaisten valintojen vuoksi. Nykyistä tuntijakoa voidaan kuitenkin muuttaa erityisesti opiskelijoiden, jatko-opinto-oppilaitosten ja työelämän toivomien valmiuksien pohjalta.
3. Opetussuunnitelmaa tulee tarkastella kriittisesti ja oppisisältöjä karsia.
4. Matematiikkaan on hyvä saada yhteinen opintokokonaisuus. Teemaopintoajatus on yhteisöllisyyttä edistävä.
5. Erityisen koulutustehtävän lupia ja erillisrahoitusta tulee edelleen jatkaa. Luvat on hyvä päivittää.

Aikuisten lukiokoulutus

Tuntijakotyöryhmän ehdotukset ovat hyvin linjassa lukiokoulutuksen kehittämiseen liittyvien toimenpide-ehdotusten kanssa. On erittäin hyvä, että aikuisopiskelijoille on omat tavoitteet ja tuntijako (pykälät 6 ja 10). Tavoitepykälässä on huomioitu aiemmin opitun huomioon ottaminen, aikuisopiskelun erityispiirteet, valmiudet elinikäiseen oppimiseen sekä persoonallisuuden kasvuun. Erityisen hyvänä seikkana on aikuissovelluksen kohdalla tieto- ja viestintätekniikan huomioiminen työllistymisessä, työelämässä ja jatkoopinnoissa. Aineopiskelijat ja koulutuskentän muut erityisryhmät on myös huomioitu.

Aikuisten tuntijakoehdotuksia on tehty yksi, mutta se palvelee hyvin nuorten kolmea annettua tuntijakomallia. Tämä mahdollistaa hyvin nuorten lukiokoulutuksen ja aikuislukion yhteistyön. Aikuislukio pystyy täten hyvin palvelemaan nuoria lukiolaisia joko aikuissovellukseen siirtyvien opiskelijoiden osalta tai nuorten opiskelijoiden täydentävän koulutuksen osalta. Varsinaiseen tuntijakotaulukkoon esitämme yhdenmukaistavaa teknistä muutosta: Reaaliaineiden korien tulisi olla yhtenevät ja ilman sulkuja. Yhdenmukaisuus saataisiin muuttamalla historian ja yhteiskuntaopin kurssimäärä 2 kurssimääräksi 1-2.

Pykälä 7 on hyvä ja merkittävä parannus monien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. On ensiarvoisen tärkeää, että maahanmuuttajille ja vieraskielisille annetaan valmiudet selviytyä suomalaisesta lukiokoulutuksesta. Tavoitteisiin ja tuntijakoehdotukseen on hyvin kirjattu perehtyminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuurien tuntemukseen. Matemaattisten ja luonnontieteellisten opintojen kokonaisuudella voidaan hyvin pohjustaa luontevasti kielimuurien purkamista opintojen tieltä. Katsomme myös äidinkielen ja kirjallisuuden kokonaisuuden isoksi, mutta erittäin tervetulleeksi monilukutaidon kohottajana ja opettajien yhteistyön tuottajana tiedollisen lukutaidon suhteen.

Aikataulullisesti uuden tuntijaon aloitus vuonna 2016 sopii Porin aikuislukiolle.

Lausunnon keskeinen sisältö

Lukion tuntijaon uudistamisen lähtökohdaksi tulee ottaa lukion säilyttäminen yleissivistävänä oppilaitoksena säilyttämällä mahdollisimman laaja op-

piainevalikoima. Tärkeää on yleissivistyksen pohtiminen tulevaisuuden globaalin maailmankuvan, jatko-opiskelun ja työelämätaitojen näkökulmasta. Uudistamistyössä on tärkeä ottaa huomioon, että lukio-opintojen haasteet aiheutuvat tällä hetkellä pikemminkin oppiaineiden liian laajoista sisällöistä, eivät niinkään tuntijaosta. Opetussuunnitelmaa tulisikin jatkossa karsia.

Haasteena kaikissa vaihtoehtoisissa tuntijakoesityksissä on liian laaja valinnaisuus. Lukion suorittaminen ei saa muodostua oppijalle niin monimutkaiseksi, että se sitoo ohjausjärjestelmän pääsääntöisesti lukioaikaisten opintojen ohjaukseen tilanteessa, jossa ohjauksen painopistettä tulisi siirtää jatko-opinto- ja työelämävalmiuksiin. Mikäli joku näistä tuntijakoesityksistä otetaan käyttöön, ohjauksen vastuuta siirretään nykyistä enemmän perusopetuksen puolelle. Valinnaisuuden lisäämisellä on myös taloudellisia ja henkilöstöön liittyviä vaikutuksia.

Positiivisena uudistuksena tuntijakoesityksissä on teemakokonaisuudet, jotka voivat lisätä valmiuksia omaksua jatko-opintojen edellyttämiä työskentely- ja opiskelutaitoja. Teemaopinnoilla on myös mahdollisuus lisätä oppiaineiden välistä yhteistyötä ja edistää lukion vähäiseksi koettua yhteisöllisyyttä. Myös matematiikkaan suunniteltu yhteinen opintokokonaisuus ennen oppimäärän valintaa olisi toteutuessaan hyvä uudistus. Jatko-opintojen ja työelämän tarpeiden tukemiseksi erityisen koulutustehtävän lupia ja erillisrahoitusta tulisi edelleen jatkaa.

Aikuisten lukiokoulutuksen osalta on hyvä, että aikuisopiskelijoille on määritelty erilliset tavoitteet ja tuntijako. Positiivista on, että aikuisopiskelijoiden kohdalla tieto- ja viestintätekniikka huomioidaan tärkeänä työllistymisen, työelämän ja jatko-opintojen kannalta. Esityksessä on huomioitu myös aineopiskelijat ja esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset/vieraskieliset opiskelijat.

Esa Kohtamäki, vs. sivistysjohtaja
Porin kaupungin kasvatus- ja opetusvirasto